Tunca Kortantamer İçin, Ege Ü. Edebiyat Fak. Yay., İzmir, 2007, 491-526.s.

SU KASİDESİ'NİN DİLİ ÜZERİNE

Özkan Öztekten*

Fuzuli'nin dili hakkında şimdiye kadar hem dil hem de edebiyat bilginlerince birçok inceleme ve değerlendirme yapılmış ve çeşitli yönlerden Fuzuli şiirlerinin dili ele alınmıştır. Diğer taraftan, yaygın olarak *Su Kasidesi* diye bilinen *Kasîde Der-Na't-ı Hazret-i Nebevî* için de durum aynıdır. Bu incelemeler, doğal olarak bu çalışmanın yararlanılan kaynakları arasındadır.

Bu yazının adına yazıldığı Prof. Dr. Tunca Kortantamer ise Fuzuli'nin bir başka kasidesini edebiyat açısından değerlendirmekle kalmayıp dil açısından da ele almış ve kasidenin ve Fuzuli'nin dili konusuna "*yaygın kanaatlerin etkisi altındaki birçok kişiye hayli aykırı gelebilecek bir şekilde*" yaklaşmıştır (Kortantamer 1993a: 429).

"*Fuzûlî'nin dili tamamıyla, bütün klasik Türk şiirinin ortak zemini olan Türkçe konuşma dilinin temel kalıplarına, halk diline, şehir diline ve Türkçe'nin binlerce yıllık birikimine dayanır… Bu, aslında bizim "Türk şiirinde ses ve ses gelişmesinin devamlılığı üzerine genel bazı düşünceler" (Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, sayı 1, İzmir 1982) adlı makalemizde bilhassa "ses ve anlam birimleri" kavramını ele alırken değindiğimiz, ama çok daha etraflı araştırılması ve dil teorilerinin ışığı altında yeniden edebiyatçı gözüyle incelenmesi gereken bir konudur.*".

Bu yaklaşımda vurgulanan gereklilikler dolayısıyla da "*edebiyatçı gözüyle*" olmasa bile dilci gözüyle Su Kasidesi'nin dili hakkında değerlendirmeler yapabilmek ve değerlendirmelerin sonuçlarını bu yazıyla ortaya koyabilmek amaçlanmıştır.

Genel olarak tartışmasız kabul edildiği gibi malzemesini dilin oluşturduğu şiir, "*bir dilden seçmeler yoluyla ortaya çıkarılır. Şiir örgüsünde kullanılan araçlar incelenebilen, araştırılabilen ve kanıtlanabilen dil ögeleridir. Şâir neyin peşinde koşarsa koşsun, neyi amaçlarsa amaçlasın, dilden oluşmuş bir yapı gerçekleştirir… Bir başka deyişle şiir, dilin bireysel, özel ve estetik amaçlı bir biçimlendirilmesidir. Bu biçimlendirmede kelimeler, kelimelerarası ilişkiler, cümleler, cümlelerin bağlantısı, kelime, cümle ve seslerdeki çeşitli tasarruflar yoluyla kişiler, davranışlar, olaylar, mekânlar ve düşünceler hayalî gerçeklikler olarak yaratılırlar. Anlam ve ses ilişkilerinin çok iyi örüldüğü şiirlerde, anlam değişmese bile, şiiri değiştirip yok etmeksizin, bir kelime, hattâ bir kelimenin yeri bile, değiştirilemez.*" (Kortantamer 1993b: 273-275). Bu bakımdan da şiiri oluşturan sözlerin ses, yapı, tür, görev, işlev ve söz dizimi özelliklerinin şiirdeki anlamlarla ilişkisi tesadüfi değildir. Bir edebiyat eserinin dil özellikleri bakımından incelenmesi bir taraftan dil biliminin, diğer taraftan

---

* *Yard. Doç. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.*

da edebiyat incelemelerinin alanına girmekte ve bu türden çalışmalar stilistik/üslup çalışmaları olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışma ise bir üslup çalışması olmaktan çok, Su Kasidesi üzerinde yaptığımız incelemelerin sonuçlarını ve üslup çalışmalarına temel oluşturabilecek verileri ortaya koyabilmeyi hedeflemiş bir özellik taşımaktadır.

A. Kasidenin Metni Hakkında

Kaside üstüne şimdiye kadar farklı bilginler tarafından genellikle edebiyat incelemesi olan birçok çalışma yapılmıştır[1]. Bunların yanı sıra, son yıllarda kasidenin metni ile ilgili olarak birkaç inceleme yayımlanmıştır. (bkz. Dilçin 1995, Üzgör 1996, Üzgör 2000, Dilçin 2000). Ancak bu çalışmalarda burada yapılan incelemelere benzer bilgiler yer almamaktadır.

Biz, bu yazının ekinde verdiğimiz transkripsiyonlu metin için, özellikle kasidenin metni hakkında yapılan söz konusu çalışmaları esas aldık.

Tahir Üzgör (1996), metnin okunuşuyla ilgili olarak yayınlarda gözden kaçırılmış birkaç noktayı düzeltmiş ve aşağıda verilen düzeltmelere göre de kasideyi yeniden transkripsiyonlamıştır:

- 15. beyit – 1. dize: *bir reng* > *bû reng* / *bu reng*; ayrıca burada Türkçe işaret sıfatı *bu* ile "koku" anlamlı Farsça *bû* sözlerinin tevriyeli kullanıldığını da belirtiyor.
- 20. beyit – 2. dize: *virdügi* > *virdügin*
- 25. beyit – 1. dize: *zikr-i na'tüñ* > *zikr-i na'tin*
- 27. beyit – 1. dize: *bahr-ı keramet* tamlamasının *bahr-ı mahabbet* olmasının daha doğru olacağını düşünmesine rağmen, "umumi temayüle uyarak" tamlamayı değiştirmemiştir.
- 31. beyit – 1. dize: *olan* > *olup*
- 31. beyit – 2. dize: *dide-i bîdâra* "uyanık göze" > *dide-i bîdâre* "aşktan tutuşmuş göz"
- 32. beyit – 1. dize: *rûz-ı haşr mahrûm olmayam* > *mahrum olmayam dîdârdan*
- Ayrıca genel olarak gazelin kafiyesini oluşturan sözlerdeki Türkçe yönelme ekinin, aruz vezni gereği ünlü uyumuna aykırı okunmasını da tenkit etmiş ve bu türlü okunuşların listesini vermiştir.

Cem Dilçin ise (2000) 24. beytin 1. dizesindeki "gelenekselleşmiş" *sala nûr* okuyuşunun yanlış olduğunu, Hz. Muhammed'le ilgili herhangi bir şeye

[1] Bu çalışmaların 1995 yılına kadar olanları hakkında bkz. Şener 1995: 55–57. Son yıllarda İskender Pala tarafından edebiyat incelemesi tarzında monografik bir yayın yapılmıştır: Pala 2004.

"nur verme"nin mümkün olmadığı temel görüşüne dayanarak ve metinlerdeki kullanımlarla tanıklayarak ileri sürmüş ve dört yazma nüshaya göre *salınur* okunmasının doğru olduğunu belirtmiştir.

Bu okuyuşta, Türkçenin söz dizimine göre, gerek "istemek" gerekse Dilçin'in teklif ettiği eski "aramak" anlamlı olsun, *iste-* fiilinin nesnesi eksik kalmaktadır. Türkçede yapma bildiren, yani geçişli fiiller, önceki cümle veya cümlelerde aynı nesne belirtildiği için tekrardan kaçınmak üzere tasarruf edildiği durumlar haricinde, mutlaka nesneleri ile birlikte kullanılırlar. Dilçin de bu sebeple beytin, kendi teklifine göre açıklamasını beyitte olmadığı ve daha önceki beyitlerde de belirtilmediği halde, nesneli yapmaktadır: "*Su, peygamberin eşiğinin toprağına, **kendisini** bırakıp gönderir, her bir zerresine **kendisini** yayıp salar, kendini zerrelere ayırarak **onu** büyük bir istekle arar.*" (Dilçin 2000: 162).

Maalesef bu çalışmayı yaparken bizim yazma nüshaları görme imkanımız olmadı. Ancak beyitte geçen *hâk* gibi "toprak" anlamındaki sözlerin klasik Türk şiirindeki kullanımları arasında "yüz sürmek" anlamı taşıyan ifadelerin yer almasına ve *hâk-i der-gâh* tamlamasının yönelme (*datif*) durumunda olmasına göre bu beyitte *sala yüz* gibi bir ifadenin olabileceğini düşündük. Bu düşünceyi, Dilçin'in yazma nüshalarda tespit ettiği ve anlama uygun bulmadığı ya da yanlış okuma saydığı صاله يول ve صاله بوز (Dilçin 2000: 158) yazılışları da destekler niteliktedir. Bu yazılışlardaki ى'li ve ز'li yazılışlar ile ب'li ve ل'lı yazılışlar, buradaki sözün *yüz* olabileceğini gösteriyor; yani يول > يوز ; بوز > يوز olabilir. Bilindiği gibi, noktaların yol açtığı bu türden kusurlar yazma eserlerde sıkça rastlanan bir durumdur ve metin kurmada "*en umulmadık nüshaların dahi doğru şekli verebilecekleri*" de malumdur (Üzgör 1996: 155). Bu okuyuşa göre beytin Türkiye Türkçesi karşılığı şu şekilde olacaktır: Su, (onun) eşiğinin zerre zerre toprağına yüz sürsün, ister; su o eşikten parça parça olsa (da) dönmez.

Bütün bunlara rağmen yazma eserleri görme imkanımız olmadığı ve herhangi bir metinde *yüz* ve *sal-* sözlerinin birlikte kullanıldığına rastlayamadığımız için, ekte verdiğimiz transkripsiyonlu metinde yine "geleneksellеşmiş" *sala nûr* okuyuşunu tercih etmek durumunda kaldık.

Başka bir okuyuş düzeltmesini de Muhammed Nur Doğan yapmakta ve 9. beyitte *bir kez* "bir defa" olarak okunan sözlerin *bir gez* "bir gez, bir dolaş" olarak okunması gerektiğini söylemektedir[2].

---

2 "*Klâsik metinlerimize ve tabiî Fuzulî'nin eserlerine bu gözle baktığımızda şimdiye kadar sathî bir görüşle ele alınan metinler derin bakış altında bütün zenginliğini bize sunacak ve bize kültür tarihimiz açısından da önemli bilgilerin ipuçlarını sunacaktır. Meselâ, Su Kasidesi'nin 8. beytinin ikinci mısraı şimdiye kadar hep "Susuzam bir kez bu sahrada benimçün ara su" şeklinde okunmuş ve Fuzulî'nin burada kurduğu esprili tuzağa düşülmüştür. Bilindiği gibi "kez" sözcüğü eski harflerle hem "kez", hem de "gez" şeklinde okunabilmektedir. Halbuki beytin ve mısraın*

Biz, bu yazının ekinde verdiğimiz transkripsiyonlu metin için, kasidenin metni hakkında yapılan bütün bu uyarıları dikkate aldık.

B. Kasidenin Cümleleri

Kasidede toplam 81 cümle yer almaktadır. Cümlelerin isim ve fiil cümlesi olma ve şahıslarına göre durumu ekte verilen Cümleler Tablosundaki gibidir. Tabloya cümle dışı ögeler ile bağlama edatları, cümlelerin söz dizimi açısından ilişkisiz olduklarından dahil edilmemiştir. Ayrıca şartlı ve iç içe birleşik cümleler ayrı ayrı listelenmiş; şahısların çokluk veya teklik olması göz ardı edilmiştir.

B.1. İsim ve Fiil Cümleleri

Cümleler Tablosunda da görüleceği gibi kasidede yer alan toplam 81 cümlenin 13'ü isim (% 16), 68'i fiil (% 84) cümlesidir. Fiil cümlelerinin bu yoğunluğu, kasidede hareketin ön planda olduğunu göstermektedir. Bu durum da kasidenin başlıca istiaresi olan *su*yun akıcılığı ile ilişkilendirilebilir (krş. **C.5.**).

B.2. Şahıslar ve Kipler

Cümlelerin 8'i birinci (% 10), 9'u ikinci (% 11) ve 64'ü üçüncü (% 79) şahısta çekimlenmiştir ve 36'sı geniş zaman (% 44), 12'si geçmiş zaman (%15), 1'i gereklilik (% 1), 11'i şart (% 14), 11'i istek (% 14) ve 10'u emir (% 12) bildirmesidir. Bu oranlar, Hz. Muhammed için yazılmış bir şiir için anlamlıdır: Şair, "*o*"nu "*geniş zaman*"lara, yani çağlara anlatmaktadır, denilebilir (krş. **C.4.**).

B.3. Basit ve Birleşik Cümleler

Cümlelerin 11'i basitken; 12'si şartlı, 2'si iç içe ve sadece 11'i bağlama edatlı birleşik cümledir. Bu sayılara göre de Türk dilinin söz dizimine ters olan bağlama edatlı cümlelerin oranı % 27'dir. Bu oran ise Fuzuli'nin bu kasidesinde de – Gül Kasidesi'nde olduğu gibi – "*... Türkçe'nin kuralları, mantığı ve tatlı sesi*"nin hakim olduğunu göstermektedir (Kortantamer 1993a: 429).

C. Kasidenin Söz Varlığı

Kasidede toplam 440 söz yer almaktadır. Bunlar çekimli şekillerinden ayrıştırıldığında, kasidede 276 fiil veya isim kök ve gövdesi ile edatın

---

içindeki diğer kelimelerle birlikte düşünüldüğünde bu sözcüğün "gez" şeklinde okunması gerekmektedir. Çünkü Fuzulî burada "ok" denilen ve ağaç dallarından yapılmış bir âlet yardımı ile su ve hazine arama âdetine telmihte bulunmaktadır. Kelimenin "kez" şeklinde okunması hem anlamı daraltmakta, hem de beytin arkasındaki bu renkli tasvir silinip gitmektedir.
Klâsik edebiyatımızın mahsullerine daha dikkatli ve kendi içerisinde tutarlı bir bakış açısı ile yaklaştığımız taktirde bu muhteşem güzelliklerin tadına daha çok varacak ve ruhumuzun susuzluğunu bu aşk ve güzellik pınarının suyu ile kandırma imkânını bulacağız." (Doğan 2002)

kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bunların 44'ü fiil, 206'sı isim, 5'i zamir ve 21'i edattır. Ekteki Dizinde bu sözler geçtikleri beyit numaraları, kullanım sıklıkları ve ilişkili oldukları diğer sözlerle birlikte verilmiştir. Yalın durumdaki (özne durumu = *nominatif*) isim veya kelime grupları oldukları gibi, diğer isimler veya kelime grupları ise söz dizimindeki görevlerini gösterir şekilde Dizinde belirtilmiştir. Fiillerse; çekim, işletme veya fiil ismi (*infinitif*) ekleriyle gösterilmiştir.

C.1. Alıntı Sözler ve Tamlamalar

Kasidede kullanılan sözlerin 93'ü Farsça (% 34) ve 88'i Arapça alıntıdır (% 32). Metinde 47 Farsça, 2 Arapça ve 32 Türkçe yapısında tamlama yer almaktadır:

Farsça: āb-gūn; āb-ı ḥayāt; āteş-ḫāne-i küffār; āteş-i eşrār; baḥr-i bī-pāyān; baḥr-i raḥmet; baḥri-i kerāmet; bīm-i dūzaḫ; çeşme-i ḫūrşīd; çeşme-i vaṣl; defʿ-i ḫumār; deryā-yı dürr-i ıṣṭıfā; dest-būs; dīde-i bīdāre; dil-i bīmār; dil-i mecrūḥ; dil-i sūzān; ebr-i iḥsān; ebr-i nīsān; ehl-i ḫaṭā; ehl-i ʿālem; eşk-i ḥasret; gül-i ruḫsār; günbed-i devvār; hāk-i dergāh; hāk-i pāy; hem-vāre; ḫᵛāb-ı gaflet; leb-teşne; lüʾlüʾ-i şeh-vār; nār-ı ġamm; ravża-i kūy; rūz-ı ḥaşr; s̱ābit ü seyyār; seng-i ḫāre; serv-i ḫōş-reftār; seyyid-i nevʿ-i beşer; şeb-i miʿrāc; şeb-nem-i feyẓ; teşne-i dīdār; ṭarīk-i aḥmed-i muḫtār; ṭıynet-i pāk; yümn-i naʿt; zehr-i mār; ẕevḳ-i tīġ; ẕikr-i naʿt; zülāl-i feyż;

Arapça: ḥabība ʾllāh; ḫayre ʾl-beşer

Türkçe: bir baḥr-i bī-pāyān; bir gül; bu reng; bu ṣaḥrā; bülbülüñ ḳanı; dest-būsı ārzūsı; fużūlī sözleri; ġamm güni; gül budaġınuñ mizācı; gül temennāsı; günbed-i devvār rengi; her dem; her dem; her ḳaṭre; ḳara ṣu; ḳarañu gice; kevs̱er ṭālibi; ḳumrī niyāzı; lebüñ müştāḳı; merḳadüñ tecdīd iden miʿmār; miñ baḥr-i raḥmet; miñ gül-zār; miñ miñ āteş-ḫāne-i küffār; ʿārıżuñ yādı; ol baḥri-i kerāmet; ol dergāh; ol kūy; ol nār; peykānuñ sözi; ṣu yolı; şiddet güni; yüzüñ tek bir gül

C.2. Kullanım Sıklıkları

Kasidede en sık kullanılan söz, elbette, *su*dur. *Su* sözü; 25 kez yalın (*nominatif*), 19 kez yükleme (*akuzatif*), 1 kez yönelme (*datif*) ve 1 kez de ilgi (*genitif*) durumunda olmak üzere toplam 36 defa geçmektedir. Metinde bir kere de *susuz* sözü yer almıştır. Belirtilmeyip kastedildiği; yani gizli özne durumunda olması da dahil, *su*yun ilişki kurduğu fiiller; yani *su*yun şiirdeki dünyası şunlardır:

	İSİM	FİİL		
NOMİNATİF	ṣu	ʿāşıḳ ol-; 11 bıraġ- (raḫne); 3 çāre ḳıl-; 1 di-; 23 dön- (lüʾlüʾ-i şeh-vāra; zehr-i māra); 21, 30 dut- (dāmen); 14 düş- (ayaġa); 14 gez-; 23 gir- (mizāca); 15 güẕār eyle-; 11 ḥācet ol-; 28 iḳtidā ḳıl-; 16	in- (gözlere): 6 iste- (nur salmak); 24 ḳurtar-; 15 muḥīt ol-; 2 pāre pāre ol-; 24 rūşen ḳıl-;16 ṣal- (nūr); 24 ur- (başını) ; 23 var-; 12 yalvar-; 14 yet-; 19, 23	ÖZNE
AKUZATİF	ṣu	ara-; 9 dile-; 26 iç-; 4, 10, 21, 25 iẓhār eyle- 18 ṣaçma-; 1 sep-; 17, 29	ṣun-; 13 tök-; 31 ur-; 22 vir-; 5, 7, 8, 20, 32 yetür-; 27	NESNE
DATİF	ṣu-y-a	vir-; 5		YER T.

	İSİM	İSİM	
GENETİF	ṣu-Ø	yol-ı	TAMLAYAN

Ayrıca metinde kullanılan *su* anlamlı veya çağrışımlı diğer isimler ve fiiller de kullanım sıklıklarıyla birlikte şunlardır:

İSİMLER [=24]		**FİİLLER [=10]**
āb [=2]	kevs̱er [=1]	iç- [=6]
baḥr [=3]	kūze [=1]	ṣaç- [=1]
çeşme [=2]	mevc [=1]	sep- [=2]
deryā [=1]	mey [=2]	tök- [=1]
ebr [=2]	nem [=2]	
eşk [=2]	teşne [=2]	
ḫᵛāre [=1]	zülāl [=1]	
ḳaṭre [=1]		

Bu sayılarla birlikte *su* anlamı ve çağrışımı olan sözlerin toplam kullanım sayısı 71 olmaktadır. Bu sayı da kullanılan sözlerin içinde % 17'lik değerle en yüksek orandır. İsimler arasında bir sonraki en yüksek sıklık ise *gül* sözünündür. *Gül* ve *gül* çağrışımlı sözlerin kullanım sıklığı 8'dir. Bu da "gül"ün Hz. Muhammed'in sembolü olması bakımından anlamlıdır (bkz. Kortantamer 1993a). Metindeki işlevli sözlerin (yardımcı fiil, edat, işaret sıfatı vb.) dışında kalan anlamlı diğer sözlerin kullanım sıklığı ise 1 ile 4 arasında değişmektedir.

C.3. Yardımcı Fiiller-Birleşik Fiiller

Kasidede fiillerle yapılan birleşik fiillerden sadece bir örnek yer almaktadır: *oḫşadabil-* "benzetebilmek". İsimlerle yapılan birleşik fiiller için *eyle-* (=4); *it-* (=4); *kıl-* (=5); *ol-* (=11) yardımcı fiilleri kullanılmıştır:

> güẕār eyle- "geçmek"; iẓhār eyle- "göstermek, ortaya çıkarmak"; kūze eyle- "testi, bardak yapmak"; mevc-ḫīz eyle- "dalgalanmak, dalga oluşturmak"; istimāᶜ it- "işitmek, duymak"; dirīġ it- "esirgemek, önlemek"; sākin it-"sakinleştirmek, dindirmek"; tecdīd it- "yenilemek, canlandırmak"; çāre ḳıl- "çare etmek, çare olmak"; iḳtidā ḳıl- "tâbi olmak, uymak"; rūşen ḳıl- "aydınlatmak; göstermek"; ser-keşlük ḳıl- "dik başlılık etmek, baş kaldırmak"; tāze ḳıl- "tazelemek, canlandırmak"; āb-ı ḥayāt ol- "hayat suyu haline gelmek"; ᶜāşıḳ ol- "aşık olmak, sevmek"; bīdār ol- "uyanmak"; güher ol- "mücevher haline gelmek, mücevherleşmek, değerlenmek"; ḥācet ol- "gerekmek; ihtiyaç olmak"; maḥrūm ol- "mahrum olmak, elde edememek"; muḥīt ol- "çevre olmak, çevrelemek"; nem-nāk ol- "ıslanmak, nemlenmek"; pāre pāre ol- "parça parça olmak, parçalanmak"; ṭopraġ ol- "toprak olmak, topraklaşmak"; żāyiᶜ ol- "ziyan olmak, boşa gitmek".

C.4. Şahıslar

Yukarıda fiil çekimindeki şahısların oranı verilmişti (bkz. **B.2.**). Burada ise söz varlığı içindeki fiil çekimleri dahil olmak üzere, şahıs zamirleri ve iyelik eklerinin oranları topluca değerlendirilmiştir:

1.şahıs: 21 = % 15

2.şahıs: 24 = % 17

3.şahıs: 96 = % 68

Bu oranlar "ben"i alçaltan ve "o"nu yücelten geleneksel bir tevazu dilinin kasideye hakim olduğunu göstermektedir. Ayrıca "o" şahsı da *su* istiaresi veya Hz. Muhammed için sıklık oranını yükseltmiştir.

C.5. Soyut ve Somut Anlamlı Sözler

Metinde kullanılan somut anlamlı sözlerin oranı (% 69), soyut anlamlı sözlerin oranından (%31) daha fazladır. Bu tarz metinlerde, tasavvuf düşüncesi sebebiyle, tersi bir durum beklendiği halde; Fuzuli'nin belki de kendi özelliği olarak, hem hareket bildiren cümleler (bkz. **B.1**) hem de somut anlamlı sözler metinde daha fazladır.

Soyut Anlamlı Sözler					
ʿaceb	dōst	ḫayr	mest	nübüvvet	ümīd
aḥmed	dūzaḫ	ḥayret	miñ	oḫşat-	vehm
ārzū	eşrār	hecr	miʿrāc	ʿömr	vird
ʿāşıḳ	feyż	ḫīz	muʿciz	raḥmet	yād
bīdāre	gaflet	hūş	muʿcizāt	raḳīb	yan-
bil-	ġamm	ıṣṭıfā	muḫtār	rūz	yümn
bīm	göñül	iḥsān	muttaṣıl	ser-keşlük	zaḥmet
bū	ḥācet	iḥtiyāṭ	müştāḳ	seyyid	zehr
çek-	ḫaṣm	iḳtidā	naʿt	şevḳ	ẕevḳ
defʿ	ḥasret	kerāmet	nevʿ	şiddet	
dem	ḫaṭā	kevs̱er	nīsān	ṭıynet	
dermān	ḥayāt	maḥrūm	niyāz	um-	

Somut Anlamlı Sözler			
āb	dutuş-	kūy	söz
açıl-	dürr	kūze	ṣu
ʿālem	düş-	küffār	sun-
ara-	ebr	leb	sūzān
ʿārıż	ehl	lüʾlüʾ	şeb
āteş	el	mecrūḥ	şeh
āvāre	enṣār	mār	ṭālib
ayaġ	eşk	merḳad	ṭarīk
bāġ-bān	gel-	mevc	tāze
baḫmaḫ	gez-	mey	tecdīd
baḥr	gice	miʿmār	temennā
barmaġ	gir-	muḥarrir	teşne
baş	göz	muḥīt	tīġ
beşer	ġubār	müjgān	ṭopraġ
bıraġ-	gūn	mürūr	tök-
bīdār	güher	nār	ur-
bīmār	gül	nem	var
bī-pāyān	günbed	nūr	var-
bir	güẕār	od	vir-
budaġ	ḫᵛāb	öl-	vużū
būs	hāk	pāk	yalvar-
bülbül	ḫāme	pāre	yār
çāk	ḫāne	pāy	yara
çeşme	ḫār	peykān	yet-
dāmen	ḫāre	raḫne	yetür-
daş	ḫᵛāre	ravża	yoḫ
der	ḥaşr	reftār	yüz
deryā	ḫaṭṭ	reng	żāyiʿ
dest	ḫōş	revnāḳ	ẕerre
devvār	ḫumār	ruḫsār	ẕikr
di-	iç-	rūşen	zühhād
dīdār	in-	s̱ābit	zülāl
dīde	iste-	ṣaç-	
dil	iẓhār	ṣaḥrā	
dile-	ḳan	sākin	
dirīġ	ḳara	sal-	
dişle-	ḳarañu	seng	
dīvār	ḳaṭre	sep-	
dön-	ḳoy-	serv	
dur-	ḳumrī	seyyār	
dut-	ḳurtar-	söyle-	

Ç.Kasidenin Sesleri

Şiir, "…*yazıldığı dilin ses sisteminden alınma sesler üzerine kurulur ve onların yardımı ile iletilir…ses düzenlemelerinde ünlü ünsüz ilişkileri, çeşitli tekrar tipleri, kafiye, redif, mısra, paralellikler, vezin, ritim gibi ses araçlarından nasıl yararlanıyorsa, anlam-ses bağlantılarının dilde oluşturduğu yerleşmiş ses bağlantılarından da öyle yararlanır.*" (Kortantamer 1993b: 277-278).

Kasidede toplam olarak 2247 ses yer almaktadır. Seslerin % 41,7'si ünlü, % 58,3'ü ünsüzdür. Aşağıdaki tablolarda da görüldüğü gibi metindeki ünsüzler arasında en yüksek orana sahip ilk dört ses, sedasız karşılığı olmayan sedalı (*sonor*) sesler olan *r*, *m, n* ve *l*'dir.

Ünlüler			
ses	**sayı**	**yüzdelik oran**	
		ünlüler içi	**tüm sesler içi**
a / â	260	% 27,7	% 11,6
e	224	% 23,9	% 10,0
i / î	175	% 18,7	% 7,8
u / û	113	% 12,1	% 5,0
ü	64	% 6,8	% 2,8
ı	52	% 5,5	% 2,3
o / ô	34	% 3,6	% 1,5
ö	15	% 1,6	% 0,7
Toplam	**937**	**% 100**	**% 41,7**

Ünsüzler			
ses	**sayı**	**yüzdelik oran**	
		ünsüzler içi	**tüm sesler içi**
r	172	% 13,1	% 7,7
m	125	% 9,5	% 5,6
n	118	% 9,0	% 5,3
l	101	% 7,7	% 4,5
d	96	% 7,3	% 4,3
s / ṣ / s̱	95	% 7,3	% 4,2
t / ṭ	69	% 5,3	% 3,1
h / ḥ / ḫ	67	% 5,1	% 3,0
y	58	% 4,4	% 2,6

ses	**sayı**	**yüzdelik oran**	
		ünsüzler içi	**tüm sesler içi**
b	52	% 4,0	% 2,3
z / ż / z̤	49	% 3,7	% 2,2
ş	45	% 3,4	% 2,0
k	44	% 3,4	% 2,0
g	39	% 3,0	% 1,7
v	32	% 2,4	% 1,4
ñ	30	% 2,3	% 1,3
ķ	21	% 1,6	% 0,9
ç	20	% 1,5	% 0,9
ğ	18	% 1,4	% 0,8
p	17	% 1,3	% 0,8
ʿ (ayn)	17	% 1,3	% 0,8
c	12	% 0,9	% 0,5
f	9	% 0,7	% 0,4
ʾ (hemze)	3	% 0,2	% 0,1
j	1	% 0,1	% 0,04
Toplam	**1310**	**% 100**	**% 58,3**

r, *m*, n ve *l* seslerinin söz veya hecelerin başında ve sonunda olmaları durumu aşağıdaki gibidir:

	başta	**yüzdesi**	**sonda**	**yüzdesi**
r	88	% 51	84	% 49
m	84	% 67	41	% 33
n	49	% 42	69	% 58
l	61	% 60	40	% 40

% 13,1'lik oranı ve 172 sayısıyla *r* ünsüzü en çok tekrar eden ünsüzdür. İlk olarak, kasidenin kafiyesinde de bulunmasından ötürü *r*'nin oranının yüksek olabileceği akla gelse de, 32 beytin kafiyelerindeki *r* sayısının 33 olduğu ve bu sayı toplam *r* sayısından çıkarıldığında dahi bu ünsüzün birinciliğinde değişiklik olmadığı görülür.

İkinci ve üçüncü sırayı alan *m* ve *n* ünsüzleri de hesaba katıldığında Fuzuli'nin bu kasidede esasen şarkı söylediğini ve kim okursa okusun, sadece vezninin değil, söz konusu bu üç ünsüzün de sayesinde bu şarkıyı okuyacağı, yani ***terennüm*** edeceği anlaşılmaktadır.

Türkçeye Arapçadan alıntılanmış *terennüm* sözü, bilindiği gibi "güzel ve alçak sesle şarkı söyleme" anlamındadır ve Arapçada *ranama* kökünden *rannama* ve *tarannama* "mırıldanmak, nağmeli şarkı söylemek, terennüm etmek"; *tarnîma(t)* (çok. *tarânîm*) "şarkı; şükran ve sevinç ilahisi; nağme; küçük şarkı" sözlerinden başka hiçbir türemiş yoktur. Yine aynı sesleri taşıyan *ranna* "çığlık atmak, bağırmak, çınlamak; yankılanmak; tınlamak" sözünün ise *ranna(t)* "çığlık; çınlama; yankı", *ranîn* "feryat eden, bağıran; ses; yankı; çınlama, tınlama", *rannân* ve *mirnân* "çınlayan, yankı yapan", *rannâna(t)* "diyapazon" (Mutçalı 1995: 343); *naġama* ve *naġima* "şarkı vb. mırıldanmak, terennüm etmek; şarkı söylemek" sözünün de *naġm* "mırıltı, mırıldanma; nağme, ezgi, melodi; ton; ses"; *naġma(t)* "ton, perde; ses, terennüm, mırıltı; nağme; melodi, ezgi; şarkı"; *tanâġum* "ses uyumu, harmoni"; *manġûm* "ahenkli, melodik, hoş ses" gibi türemişleri vardır (Mutçalı 1995: 343). Benzer anlamlı ama daha kaba sesler çıkarma için Arapçada kullanılan *na'ra* sözüne yapılan bir açıklamada *Jewish Neo-Aramaic Dictionary*'deki *na'ora* "water-wheel" (su dolabı) açıklamasının verilmiş olması da dikkat çekicidir (Rajki 2002). Bunların yanı sıra, Türkiye Türkçesindeki *mırıldamak*, *mırıl mırıl*, *mırıltı*, *mırlamak*, *mır mır*, *mırnav* gibi (TS: 1390) sözler de bu sesleri çıkarmaya dayanan yansıma sözlerdir. Hangi dil olursa olsun, "ses çıkarmak; mırıldanmak; şarkı söylemek" anlamına gelen bu sözlerin, bu sesleri söylemeye dayanan tabiat taklidi, yansıma sözler olduğu açıktır.

Bizim düşüncemize göre, şair bu kasidede bilerek bu seslerin bulunduğu söz ve ekleri sıkça kullanmış, bu sayede de bir şarkı yaratmıştır. Diğer yandan bu seslerin, sedasız karşılığı olmayan sedalı ve akıcı (*sonor*) sesler olması, *su*yun akışkanlığını da çağrıştırmaktadır.

D. SONUÇ

Bütün bu incelemelerin ele verdiği sonuçlara göre; Hz. Muhammed için yazılmış bu övgü şiiri, amacına uygun olarak *ben*'i küçültüp *o*'nu yücelterek bütün zamanlara ama en çok *geniş zaman*'lara, alıntı sözlerin "süsleyici"liği ve "çeşni"siyle (Kortantamer 1993a: 431) *Türkçe* anlatan *hareket*li bir *terennüm*; yani ilahidir.

Metin

ḳaṣīde der-naʿt-ı ḥażret-i nebevī

1. ṣaçma ey göz eşkden göñlümdeki odlara ṣu
   kim bu deñlü dutuşan odlara ḳılmaz çāre ṣu

2. āb-gūndur günbed-i devvār rengi bilmezem
   yā muḥīt olmış gözümden günbed-i devvāra ṣu

3. ẕevḳ-i tīġuñdan ʿaceb yoẖ olsa göñlüm çāk çāk
   kim mürūr ilen bıraġur raẖneler dīvāra ṣu

4. vehm ilen söyler dil-i mecrūḥ peykānuñ sözin
   iḥtiyāṭ ilen içer her kimde olsa yara ṣu

5. ṣuya virsün bāġ-bān gül-zārı zaḥmet çekmesün
   bir gül açılmaz yüzüñ tek virse miñ gül-zāra ṣu

6. oẖşadabilmez ġubārını muḥarrir ẖaṭṭuña
   ẖāme tek baẖmaẖdan inse gözlerine ḳara ṣu

7. ʿārıżuñ yādıyla nem-nāk olsa müjgānum n'ola
   żāyiʿ olmaz gül temennāsıyla virmek ẖāra ṣu

8. ġamm güni itme dil-i bīmārdan tīġuñ dirīġ
   ẖayrdur virmek ḳarañu gicede bīmāra ṣu

9. iste peykānın göñül hecrinde şevḳüm sākin it
   ṣusuzam bir gez bu ṣaḥrāda menüm'çün ara ṣu

10. men lebüñ müştāḳıyam zühhād kevs̱er ṭālibi
nite kim meste mey içmek ḫōş gelür hūş-yāra ṣu

11. ravża-i kūyına her dem durmayup eyler güẕār
ʿāşıḳ olmış ġālibā ol serv-i ḫōş-reftāra ṣu

12. ṣu yolın ol kūydan ṭopraġ olup dutsam gerek
çün raḳībümdür daḫı ol kūya ḳoymañ vara ṣu
13. dest-būsı ārzūsıyla ger ölsem dōstlar
kūze eyleñ ṭopraġum sunuñ anuñla yāra ṣu

14. serv ser-keşlük ḳılur ḳumrī niyāzından meger
dāmenin duta ayaġına düşe yalvara ṣu

15. içmek ister bülbülüñ ḳanın meger bū (bu) reng ile
gül budaġınuñ mizācına gire ḳurtara ṣu

16. ṭıynet-i pākini rūşen ḳılmış ehl-i ʿāleme
iḳtidā ḳılmış ṭarīk-i aḥmed-i muḫtāra ṣu

17. seyyid-i nevʿ-i beşer deryā-yı dürr-i ıṣṭıfā
kim sepüpdür muʿcizātı āteş-i eşrāra ṣu

18. ḳılmaġ içün tāze gül-zār-ı nübüvvet revnāḳın
muʿcizinden eylemiş iẓhār seng-i ḫāre ṣu

19. muʿcizi bir baḥr-i bī-pāyān imiş ʿālemde kim
yetmiş andan miñ miñ āteş-ḫāne-i küffāra ṣu

20. ḥayret ilen barmaġın dişler kim itse istimāʿ
barmaġından virdügin şiddet güni enṣāra ṣu

21. dōstı ger zehr-i mār içse olur āb-ı ḥayāt
ḫaṣmı ṣu içse döner elbette zehr-i māra ṣu

22. eylemiş her ḳaṭreden miñ baḥr-i raḥmet mevc-ḫīz
el ṣunup urġaç vużū içün gül-i ruḫsāra ṣu

23. hāk-i pāyına yetem dir ʿömrlerdür muttaṣıl
başını daşdan daşa urup gezer āvāre ṣu

24. ẕerre ẕerre hāk-i der-gāhına ister ṣala nūr
dönmez ol der-gāhdan ger olsa pāre pāre ṣu

25. ẕikr-i naʿtin virdini dermān bilür ehl-i ḫaṭā
eyle kim defʿ-i ḫumār içün içer mey-ḫᵛāre ṣu

26. yā ḥabība'llāh yā ḫayre'l-beşer müşṭāḳuñam
eyle kim leb-teşneler yanup diler hem-vāre ṣu

27. senseñ ol baḥr-i kerāmet kim şeb-i miʿrācda
şeb-nem-i feyżüñ yetürmiş s̱ābit ü seyyāra ṣu

28. çeşme-i ḫūrşīdden her dem zülāl-i feyż iner
ḥācet olsa merḳadüñ tecdīd iden miʿmāra ṣu

29. bīm-i dūzaḫ nār-ı ġamm ṣalmış dil-i sūzānuma
var ümīdüm ebr-i iḥsānuñ sepe ol nāra ṣu

30. yümn-i naʿtüñden güher olmış fużūlī sözleri
ebr-i nīsāndan dönen tek lüʾlüʾ-i şeh-vāra ṣu

31. ḫᵛāb-ı gafletden olup bīdār olanda rūz-ı ḥaşr
eşk-i ḥasretden tökende dīde-i bīdāre ṣu

32. umduġum oldur ki maḥrūm olmayam dīdārdan
çeşme-i vaṣluñ vire men teşne-i dīdāra ṣu

Türkiye Türkçesi Karşılığı

1. Beyit: Ey göz, bu kadar tutuşmuş ateşlere su çare olmayacağı için gönlümdeki ateşlere gözyaşından su saçma.

2. Beyit: Gökyüzünün rengi (gerçekte de) mavi (~ *su rengi*) midir, yoksa gözümden (akan) su mu onu çevrelemiştir, bilmem.

3. Beyit: Suyun nüfuz edip duvarda yarıklar bırakması gibi, gönlüm (de) kılıcının (~ *bakışının*) zevkiyle, parça parça (~ *şakır şukur*) olsa şaşırtıcı değildir.

4. Beyit: Yaralı gönül (senin) temreninden (~ *bakışından*) korkuyla söz eder; (çünkü) her kimde yara varsa, (o kimse) sakınarak su içer.

5. Beyit: Bahçıvan zahmet etmesin, gül bahçesini suya versin (~ *yok etsin*); (çünkü) bin gül bahçesini sulasa (da) yüzün gibi bir gül açılmaz.

6. Beyit: Baka baka kalem gibi, gözlerine kara su inse (de) yazıcı, (yazdığının) zerresini (~ *yazdığını*) (senin yüzünün) çizgisine benzetemez.

7. Beyit: Yanağının hatırasıyla kirpiğim nemlense n'olur? Gül niyetiyle, dikene su vermek boşa gitmez.

8. Beyit: Gamlıyken hasta gönülden kılıcını (~ *bakışını*) esirgeme! Karanlık gecede hastaya su vermek hayırdır.

9. Beyit: (Ey) gönül, (onun) ayrılığında, temrenini (~ *bakışını*) iste (de) arzumu sakinleştir. Susuzum, bir dolaş bu çölde benim için su ara.

10 Beyit: Ben dudak özlüyorum; kuru sofularsa, Kevser talibidirler. Nitekim kendinden geçmişe içki, aklı başında olana da su içmek güzel gelir.

11. Beyit: Su, her zaman durmadan çevresindeki bahçeye geçer. Galiba o hoş yürüyüşlü serviye (~ *sevgiliye*) aşık olmuş.

12. Beyit: O çevreden toprak olup su(yun) yolunu kesmeliyim. Benim rakibim olduğu için, su varsın (diye) o köye bırakmayın.

13. Beyit: (Ey) dostlar, eğer el öpme arzusuyla ölürsem, toprağımı testi yapın (ve) sevgiliye onunla su verin.

14. Beyit: Servi, kumrunun yalvarmasından dik başlılık ediyor. Su onun eteğini tutsun, ayağına düşsün, yalvarsın.

15. Beyit: Bir hile ile bülbülün kanını içmek istiyor; su, (o) gül dalının bünyesine girsin (de) bülbülü kurtarsın.

16. Beyit: Su, temiz yaradılışını alem ehline aydınlık (~ *berrak*) kılmış (ve) Hazreti Muhammed'in yoluna uymuştur.

17. Beyit: (Ey) mucizeleri en fesat ateşe su serpen insan türünün efendisi (ve) seçkinlik incisinin denizi

18. Beyit: Mermer taşı, (onun) peygamberlik bahçesinin parlaklığını tazelemek için, (onun) mucizelerinden (olarak) su(yu) ortaya çıkarmış.

19. Beyit: (Onun) mucizeleri, alemde, binlerce kafir Mecusi tapınağına su yetiştirmiş sonsuz bir denizdir.

20. Beyit: Kim şiddet günü Ensar'a parmağından su verdiğini işitse, hayretle parmağını ısırır.

21. Beyit: (Eğer) dostu, yılan zehri içerse hayat suyu olur. Elbette düşmanı (da) su içerse yılan zehrine döner.

22. Beyit: (O) abdest almak için el uzatıp yanağın gülüne su serpince, her damlada bin rahmet denizi dalga vurmuştur.

23. Beyit: Su, durmadan ömürler boyu (onun) ayağının toprağına erişeyim der; başını taştan taşa vurarak avare (avare) gezer.

24. Beyit: Su (onun) eşiğinin zerre zerre toprağına ışık saçmak ister. Parça parça olsa bile o eşikten dönmez.

25. Beyit: Ayyaşın sarhoşluktan kurtulmak için su içmesi gibi, hata sahibi de senin övgünü ve (seni) tekrarlamayı derman bilir.

26. Beyit: Ey Allah'ın sevgilisi, ey insanlığın hayrı; susayanların yanıp daima su diledikleri gibi sana hasretim.

27. Beyit: Miraç gecesi, bereketinin gece nemi sabite ve gezene su yetiştirmiş o keramet denizi sensin.

28. Beyit: Mezarını yenileyen mimara su gerekirse, güneşin pınarından her an bereketin saf suyu iner.

29. Beyit: Cehennem korkusu yanık gönlüme keder ateşi salmış, (senin) ihsan bulutun o ateşe su serpsin (diye) umudum var.

30. Beyit: (Senin) övgünün uğuruyla Fuzuli'nin sözleri, nisan yağmurundan suyun iri inciye dönmesi gibi (birer) mücevher olmuş.

31. Beyit: Aşktan tutuşmuş göz, mahşer günü geldiğinde gaflet uykusundan uyanıp hasret gözyaşından su dökerken,

32. Beyit: (Senin) vuslat pınarının, ben, (senin) yüz(ün)e susamışa su vermesinden mahrum olmayayım; umduğum budur.

DİZİN

bıraġ- : bırakmak, etkilemek, iz bırakmak [=1]
bıraġur; 3

bīdār : Fars. uyanmış; uykusuz [=1]
bīdār ol-: uyanmak
bīdār olup; 31

bīdāre : Fars. aşktan tutuşmuş; düşkün [=1]
dīde-i bīdāre: aşktan tutuşmuş göz; 31

bil- (1) : bilmek [=2]
bilür; 25
bilmezem, 2

bil- (2) : *yeterlilik yardımcı fiili* bilmek (–a/ -e zarf-fiili ile) [=1]
oẖşadabil-: benzetebilmek
oẖşadabilmez; 6

bīmār : Fars. hasta [=2]
bīmāra; 8
dil-i bīmār: hasta gönül
dil-i bīmārdan; 8

bīm : Fars. korku [=1]
bīm-i dūzaẖ: cehennem korkusu; 29

bī-pāyān : Fars. sonsuz, sınırsız [=1]
baḥr-i bī-pāyān: kıyısız, sonsuz deniz
bir baḥr-i bī-pāyān imiş; 19

bir : bir, herhangi bir; bir kere [=3]
bir gül; 5
bir gez; 9
bir baḥr-i bī-pāyān imiş; 19

bu (1) : *işaret zamiri* bu [=1]
bu deñlü; 1

bu (2) : *işaret sıfatı* bu [=2]
bu ṣaḥrāda; 9
bu reng ile; 15 krş. **bū**

bū : Fars. koku [=1]
bū reng ile; 15 krş. **bu**

budaġ : dal, budak [=1]
gül budaġı: gül dalı
gül budaġınuñ mizācına; 15

būs : Fars. öpme [=1]
dest-būsı ārzūsı: elini öpme arzusu
dest-būsı ārzūsıyla; 13

bülbül : Fars. bülbül [=1]
bülbülüñ ḳanı: bülbülün kanı
bülbülüñ ḳanın içmek; 15

çāk : Fars. yırtık; yarık [=2]
çāk çāk: parça parça; kesici silahların çarpışmasında çıkan ses
çāk çāk olsa; 3

çek- : katlanmak, dayanmak [=1]
zaḥmet çek-: sıkıntıya katlanmak; kendine zahmet etmek
zaḥmet çekmesün; 5

çeşme : Fars. pınar, kaynak [=2]
çeşme-i ẖūrşīd: güneşin pınarı, kaynağı
çeşme-i ẖūrşīdden; 28
çeşme-i vaṣl: kavuşma pınarı, kaynağı
çeşme-i vaṣluñ; 32

çün : Fars. *cümle başı edatı* çünkü; -dığı için, -dığından; 12 [=1]

daḫı : *bağlama edatı* dahi, da /de; 12 [=1]

dāmen : Fars. etek [=1]
dāmenin duta; 14

daş : taş [=2]
daşdan daşa urup; 23

def' : Ar. savma, kovma, giderme [=1]
def'-i ẖumār: sarhoşluğu giderme
def'-i ẖumār içün; 25

dem : Fars. an, zaman [=2]
her dem; 11, 28

deñlü : *çekim edatı* kadar, denli [=1]
bu deñlü; 1
der : Fars. kapı [=2]
der-gāh: makam, kapı, dergah, tekke
ol der-gāhdan; 24
hāk-i der-gāh: kapı (önü) toprağı
hāk-i der-gāhına; 24
dermān : Fars. çare; ilaç; tedavi [=1]
dermān bilür; 25
deryā : Fars. deniz [=1]
deryā-yı dürr-i ıṣṭıfā: seçkinlik incisinin denizi; 17
dest : Fars. el [=1]
dest-būsı ārzūsı: elini öpme arzusu
dest-būsı ārzūsıyla; 13
devvār : Ar. dönen [=2]
günbed-i devvār: dönen kubbe, gökyüzü
günbed-i devvār rengi; 2
günbed-i devvāra; 2
di- : demek, söylemek [=1]
dir; 23
dīdār : Fars. yüz, çehre **[=2]**
dīdārdan; 32
teşne-i dīdār: yüze susamış
teşne-i dīdāra; 32
dīde : Fars. göz [=1]
dīde-i bīdāre: aşktan tutuşmuş göz; 31
dil : Fars. gönül [=3]
dil-i bīmār: hasta gönül
dil-i bīmārdan; 8
dil-i mecrūḥ: yaralı gönül; 4
dil-i sūzān: yanan, yanık gönül
dil-i sūzānuma; 29
dile- : dilemek, istemek [=1]
diler; 26

dirīġ : Fars. esirgeme; önleme [=1]
dirīġ it-: esirgemek, önlemek
dirīġ itme; 8
dişle- : ısırmak, dişlemek [=1]
dişler; 20
dīvār : Fars. duvar [=1]
dīvāra; 3
dōst : Fars. dost, arkadaş [=2]
dōstlar; 13
dōstı; 21
dön- : dönmek, geri dönmek; haline gelmek [=2]
döner; 21
dönen tek; 30
dur- : durmak [=1]
durma-: durmamak
durmayup; 11
dut- : tutmak, yakalamak [=2]
duta; 14
dutsam; 12
dutuş- : tutuşmak; yanmak [=1]
dutuşan odlara; 1
dūzaḫ : Fars. cehennem [=1]
bīm-i dūzaḫ: cehennem korkusu; 29
dürr : Ar. inci [=1]
deryā-yı dürr-i ıṣṭıfā: seçkinlik incisinin denizi; 17
düş- : düşmek; alçalmak [=1]
düşe; 14
ebr : Fars. bulut [=2]
ebr-i iḥsān: iyilik bulutu
ebr-i iḥsānuñ; 29
ebr-i nīsān: nisan bulutu
ebr-i nīsāndan; 30
ehl : Ar. sahip, malik [=2]
ehl-i ḫaṭā: hata sahipleri, hatalılar; 25
ehl-iʿālem: alem sahipleri, alemdekiler
ehl-i ʿāleme; 16
el : el [=1]
el ṣunup; 22

elbette : Ar. elbette, mutlaka; kesinlikle; 22 [=1]
enṣār : Ar. yardımcılar; Allah için Hz. Muhammed'e yardım edenler, Ensar [=1]
enṣāra; 20
eşrār: : Ar. en fesat, en kötü [=1]
āteş-i eşrār: en fesat ateş
āteş-i eşrāra; 17
eşk : Fars. gözyaşı [=2]
eşkden; 1
eşk-i ḥasret: özlem gözyaşı, hasretle dökülen gözyaşı
eşk-i ḥasretden; 31
ey : *hitap edatı* ey [=1]
ey göz; 1
eyle- : *yardımcı fiil* etmek, eylemek, yapmak [=4]
güẕār eyle-: geçmek
güẕār eyler; 11
iẓhār eyle-: göstermek, ortaya çıkarmak
iẓhār eylemiş; 18
kūze eyle-: testi, bardak yapmak
kūze eyleñ; 13
mevc-ḫīz eyle-: dalgalanmak, dalga oluşturmak
mevc-ḫīz eylemiş; 22
eyle kim: *cümle başı edatı* öyle ki, o kadar ki; 25, 26 [=2]
feyż : Ar. bereket [=2]
şeb-nem-i feyż: bereket çiyi
şeb-nem-i feyżüñ; 27
zülāl-i feyż: bereketin temiz ve tatlı suyu; 28
gaflet : Ar. boş bulunma, gaflet [=2]
ḫᵛāb-ı gaflet: gaflet uykusu
ḫᵛāb-ı gafletden; 31

gāh Fars. yer veya zaman bildirir [=2]
der-gāh: kapı, eşik; makam, dergah,
ol der-gāhdan; 24
hāk-i der-gāh: kapı (önü) toprağı
hāk-i der-gāhına; 24
ġālibā : Ar. *cümle başı edatı* büyük bir ihtimalle, görünüşe göre, belki; 11 [=1]
ġamm : Ar. keder, gam [=2]
ġamm güni: keder günü
ġamm güni dirīġ itme; 8
nār-ı ġamm: keder ateşi
nār-ı ġamm ṣalmış; 29
gel- : gelmek; uygun olmak [=1]
ḫōş gel-: iyi gelmek, hoş gelmek
ḫōş gelür; 10
ger : Fars. *cümle başı edatı* eğer, şayet; 13, 21, 24 [=3]
gerek : gerek; şart ekiyle kullanımda gereklilik bildirir [=1]
-sa gerek: gereklilik bildirir, -malı / -meli
dutsam gerek; 12
gez- : gezmek, dolaşmak [=1]
bir gez; 9
gice : gece [=1]
ḳarañu gice: karanlık gece
ḳarañu gicede; 8
gir- : girmek; etkilemek [=1]
gire; 15
göñül : gönül; 9 [=3]
göñlüm; 3
göñlümdeki odlara; 1
göz : göz; 1 [=3]
gözlerine; 6
gözümden; 2
ġubār : toz; zerre; bir yazı stili [=1]
ġubārını oḫşadabilmez; 6

gūn : Fars. renk [=1]
āb-gūn: su rengi, su renkli
āb-gūndur; 2
güher : Fars. mücevher, gevher [=1]
güher ol-: mücevher haline gelmek, mücevherleşmek, değerlenmek
güher olmış; 30
gül : Fars. gül; çiçek [=7]
bir gül; 5
gül budağı: gül dalı
gül budağınuñ mizācına; 15
gül temennāsı: gül niyeti
gül temennāsıyla; 7
gül-i ruḫsār: gül yanağı
gül-i ruḫsāra; 22
gül-zār: gül bahçesi, gül tarlası
gül-zārı; 5
miñ gül-zāra; 5
gül-zār-ı nübüvvet: peygamberliğin gül bahçesi
gül-zār-ı nübüvvet revnāḳın; 18
günbed : Fars. kubbe, kümbet [=2]
günbed-i devvār: dönen kubbe, gökyüzü
günbed-i devvār rengi; 2
günbed-i devvāra; 2
güẕār : Ar. geçme, geçiş [=1]
güẕār eyle-: geçmek; sızmak
güẕār eyler; 11
ḫᵛāb : Fars. uyku [=1]
ḫᵛāb-ı gaflet: gaflet uykusu
ḫᵛāb-ı gafletden; 31
ḥabība'llāh : Ar. Allah'ın sevgilisi [=1]
yā ḥabība'llāh; 26

ḥācet : Ar. lüzum, gereklilik; ihtiyaç [=1]
ḥācet ol-: gerekmek; ihtiyaç olmak
ḥācet olsa; 28
hāk : Fars. toprak [=2]
hāk-i der-gāh: kapı (önü) toprağı
hāk-i der-gāhına; 24
hāk-i pāy: ayak toprağı
hāk-i pāyına; 23
ḫāme : Fars. kalem [=1]
ḫāme tek: kalem gibi
ḫāme tek inse; 6
ḫāne : Fars. ev [=1]
āteş-ḫāne: Mecusi mabedi
āteş-ḫāne-i küffār: kafirlerin Mecusi mabedi
miñ miñ āteş-ḫāne-i küffāra; 19
ḫār : Fars. diken [=1]
ḫāra; 7
ḫāre : Fars. meneviş, hare [=1]
seng-i ḫāre: mermer taşı; 18
ḫᵛāre : Fars. (<-ḫᵛār) partisip yiyen; içen [=1]
mey-ḫᵛāre: içki içen, ayyaş; 15
ḫaṣm : Ar. düşman [=1]
ḫaṣmı; 21
ḥasret : Ar. özlem, hasret [=1]
eşk-i ḥasret: özlem gözyaşı, hasretle dökülen gözyaşı
eşk-i ḥasretden; 31
ḥaşr Ar. toplanma [=1]
rūz-i ḥaşr ol-: mahşer günü gelmek
rūz-i ḥaşr olanda; 31
ḫaṭā : Ar. hata [=1]
ehl-i ḫaṭā: hata sahipleri, hatalılar; 25
ḫaṭṭ : Ar. çizgi; yazı [=1]
ḫaṭṭuña; 6

ḥayāt : Ar. hayat; canlılık [=1]
āb-ı ḥayāt ol-: hayat suyu haline gelmek
āb-ı ḥayāt olur; 21
ḫayr : Ar. hayır, iyilik [=2]
ḫayrdur; 8
ḫayre'l-beşer: insanlığın hayrı
yā ḫayre'l-beşer; 26
ḥayret : Ar. şaşma, şaşırma [=1]
ḥayret ilen; 20
hecr : Ar. ayrılık [=1]
hecrinde; 9
hem-vāre: Fars. *zarf* daima, her zaman; 26 [=1]
her : Fars. her [=3]
her dem güẕār eyler; 11, 28
her ḳaṭrede; 22
her kimde; 4
ḫīz : Fars. coşkunluk; dalgalanma [=1]
mevc-ḫīz eyle-: dalgalanmak
mevc-ḫīz eylemiş; 22
ḫōş : Fars. iyi, güzel, hoş [=2]
ḫōş gel-: iyi gelmek, hoş gelmek
ḫōş gelür; 10
ḫōş-reftār: güzel yürüyen
serv-i ḫōş-reftār: güzel yürüyen servi, sevgili
ol serv-i ḫōş-reftāra; 11
hūş : Fars. akıl [=1]
hūş-yār: aklı başında; kendinde olan
hūş-yāra; 10
ḫumār : Ar. sarhoşluk; içkinin verdiği baş ağrısı [=1]
def'-i ḫumār: sarhoşluğu giderme
def'-i ḫumār içün; 25

ıṣṭıfā : Ar. seçkinlik [=1]
deryā-yı dürr-i ıṣṭıfā: seçkinlik incisinin denizi; 17
i- : *ana yardımcı fiil* imek, isim bildirmesinde görevlidir [=4]
baḥr-i bī-pāyān imiş; 19
lebüñ müştāḳıyam; 10
müştāḳuñam; 26
senseñ; 27
iç- : içmek [=6]
içmek; 10, 15
içer; 4, 25
içse; 21, 21
içmek : bkz. **iç-**
içün : *çekim edatı* için [=4]
def'-i ḫumār içün: sarhoşluğu gidermek için; 25
menüm'çün: benim için; 9
tāze ḳılmaġ içün: tazelemek için; 18
vużū içün: abdest için; 22
iḥsān : Ar. iyilik [=1]
ebr-i iḥsān: iyilik bulutu
ebr-i iḥsānuñ; 29
iḥtiyāṭ : Ar. sakınma [=1]
iḥtiyāṭ ilen; 4
iḳtidā : Ar. tâbî olma, uyma [=1]
iḳtidā ḳıl-: tâbi olmak, uymak
iḳtidā ḳılmış; 16
ile : *çekim edatı* ile [=1]
bū (bu) reng ile; 15
ilen : *çekim edatı* ile [=4]
ḥayret ilen; 20
iḥtiyāṭ ilen; 4
mürūr ilen; 3
vehm ilen; 4
imiş : bkz. **i-**
in- : inmek, yerleşmek; yağmak [=2]
iner; 28
inse; 6

iste- **:** istemek, dilemek, arzulamak [=3]
iste; 9
ister; 15, 24

it- **:** *yardımcı fiil* etmek [=4]
istimāʿ it-: işitmek, duymak
istimāʿ itse; 20
dirīġ it-: esirgemek, önlemek
dirīġ itme; 8
sākin it-: sakinleştirmek, dindirmek
sākin it; 9
tecdīd it-: yenilemek, canlandırmak
tecdīd iden miʿmāra; 28

iẓhār : Ar. gösterme; ortaya çıkarma [=1]
iẓhār eyle-: göstermek; ortaya çıkarmak
iẓhār eylemiş; 18

ḳan **:** kan [=1]
bülbülüñ ḳanı: bülbülün kanı
bülbülüñ ḳanın içmek; 15

ḳara **:** kara, siyah [=1]
ḳara ṣu; 6

ḳarañu **:** karanlık [=1]
ḳarañu gicede; 8

ḳaṭre **:** Ar. damla [=1]
her ḳaṭreden; 22

kerāmet: Ar. cömertlik; iyilik; saygı; olağanüstü hal [=1]
baḥr-i kerāmet: keramet denizi; 27

kevs̱er **:** Ar. Cennette olduğuna inanılan ırmak ve suyu [=1]
kevs̱er ṭālibi(dir)**:** Kevser'in isteklisi; 10

ḳıl- **:** *yardımcı fiil* kılmak, yapmak, etmek [=5]
çāre ḳıl-: çare etmek, çare olmak
çāre ḳılmaz; 1
iḳtidā ḳıl-: tâbi olmak, uymak
iḳtidā ḳılmış; 16
rūşen ḳıl-: aydınlatmak; göstermek
rūşen ḳılmış; 16
ser-keşlük ḳıl-: dik başlılık etmek, baş kaldırmak
ser-keşlük ḳılur; 14
tāze ḳıl-: tazelemek, canlandırmak
tāze ḳılmaġ içün; 18

ḳılmaġ : bkz. **ḳıl-**

ki **:** Fars. *bağlama edatı* ki; 32 [=1]

kim **:** *belirsizlik zamiri* kim; 4, 20 [=2]

kim **:** *bağlama edatı* ki; 1, 3, 17, 19, 27 [=5]

ḳoy- **:** koymak, bırakmak, izin vermek [=1]
ḳoymañ; 12

ḳumrī **:** Ar. kumru [=1]
ḳumrī niyāzı: kumrunun yalvarması
ḳumrī niyāzından; 14

ḳurtar- **:** kurtarmak [=1]
ḳurtara; 15

kūy **:** Fars. çevre, muhit [=3]
ol kūya; 12
ol kūydan; 12
ravża-i kūy: çevrenin, muhitin bahçesi; sevgilinin çevresindeki bahçe
ravża-i kūyına; 11

kūze **:** Fars. testi, bardak [=1]
kūze eyle-: testi, bardak yapmak
kūze eyleñ; 13

küffār **:** Ar. kafirler [=1]
āteş-ḫāne-i küffār: kafirlerin Mecusi mabedi
miñ miñ āteş-ḫāne-i küffāra; 19

leb : Fars. dudak [=2]
leb-teşne: susamış; susayan
leb-teşneler; 26
lebüñ müştāḳı: dudağa hasret
lebüñ müştāḳıyam; 10
lü'lü' : Ar. inci [=1]
lü'lü'-i şeh-vār: iri inci
lü'lü'-i şeh-vāra; 30
maḥrūm: Ar. bahtsız; dilediğini elde edemeyen [=1]
maḥrūm ol-: mahrum olmak, dilediğini elde edememek
maḥrūm olmayam; 32
mecrūḥ : Fars. yaralı [=1]
dil-i mecrūḥ: yaralı gönül; 4
meger : Fars. *cümle başı edatı* meğer, oysa ki, halbuki; ; 14, 15 [=2]
mār : Fars. yılan [=2]
zehr-i mār: yılan zehiri; 21
zehr-i māra; 21
men : *şahıs zamiri* ben; 10, 32 [=3]
menüm'çün (< menüm için)**:** benim için; 9
merḳad : Ar. kabir, mezar [=1]
merḳadüñ tecdīd iden; 28
mest : Fars. mest, kendinden geçmiş [=1]
meste; 10
mevc : Ar. dalga [=1]
mevc-ḫīz eyle-: dalgalanmak
mevc-ḫīz eylemiş; 22
mey : Fars. içki [=2]
mey içmek: içki içmek; 10
mey-ḫᵛāre: içki içen, ayyaş; 25
miñ : bin, 1000; çok [=4]
miñ gül-zāra; 5
miñ baḥr-i raḥmet; 22
miñ miñ: binlerce
miñ miñ āteş-ḫāne-i küffāra; 19

miʿmār : Ar. imar eden, mimar [=1]
merḳadüñ tecdīd iden miʿmāra; 28
miʿrāc : Ar. Miraç, göğe çıkma [=1]
şeb-i miʿrāc: Miraç gecesi
şeb-i miʿrācda; 27
muḥarrir : Ar. tahrir eden, yazıcı, yazan; 6 [=1]
muʿciz : Ar. acze düşüren, şaşırtan, mucize etkisi uyandıran [=2]
muʿcizi; 19
muʿcizinden; 18
muʿcizāt: Ar. mucizler bkz. **muʿciz** [=1]
muʿcizātı; 17
muḥīt : Ar. ihata eden, kuşatan, çevre [=1]
muḥīt ol-: çevre olmak, çevrelemek
muḥīt olmış; 2
muḫtār : Ar. seçilmiş, seçkin [=1]
aḥmed-i muḫtār: Hz. Muhammed
ṭarīk-i aḥmed-i muḫtār: Hz. Muhammed'in yolu
ṭarīk-i aḥmed-i muḫtāra; 16
muttaṣıl: Ar. aralıksız, durmadan, sürekli; 23 [=1]
müjgān : Fars. kirpik, kirpikler [=1]
müjgānum; 7
mürūr : Fars. nüfuz etme, bir yandan öbür yana geçme, işleme [=1]
mürūr ilen; 3
müştāḳ : Ar. iştiyaklı, özleyen, hasret çeken [=2]
müştāḳuñam; 26
lebüñ müştāḳı: dudağa hasret
lebüñ müştāḳıyam; 10

-nāk **:** Fars. sıfat adı yapar [=1]
nem-nāk: nemli, ıslak
nem-nāk ol-: ıslanmak, nemlenmek
nem-nāk olsa; 7

nār **:** Ar. ateş [=2]
nāra; 29
nār-ı ġamm: gam ateşi, keder ateşi
nār-ı ġamm ṣalmış; 29

naʿt **:** Ar. bir şeyi överek anlatma; peygamberi övmek üzere yazılan şiir [=2]
ẕikr-i naʿt: övgünün anılması
ẕikr-i naʿtin dermān bilür; 25
yümn-i naʿt: övgünün uğuru, bereketi
yümn-i naʿtüñden; 30

ne **:** *soru zamiri* ne [=1]
n'ol-: (< ne +ol-) ne olmak, n'olmak
n'ola; 7

nem **:** Fars. nem, ıslaklık [=2]
nem-nāk: nemli, ıslak
nem-nāk ol-: ıslanmak, nemlenmek
nem-nāk olsa; 7
şeb-nem: Fars. gece nemi, çiy
şeb-nem-i feyż: bereket çiyi
şeb-nem-i feyżüñ; 27

nevʿ **:** Ar. tür [=1]
nevʿ-i beşer: insan türü; insanlık
seyyid-i nevʿ-i beşer: insan türünün, insanlığın efendisi; 17

nīsān **:** Fars. nisan ayı [=1]
ebr-i nīsān: nisan bulutu
ebr-i nīsāndan; 30

nite kim: *cümle başı edatı* nitekim, gerçekten, sonuç olarak; 10 [=1]

niyāz **:** Fars. yalvarma, yakarma [=1]
ḳumrī niyāzı: kumrunun yalvarması
ḳumrī niyāzından; 14

n'ola **:** bkz. **ne**; **ol-**

nūr **:** Ar. ışık [=1]
nūr ṣala; 24

nübüvvet **:** Ar. peygamberlik, nebilik [=1]
gül-zār-ı nübüvvet: peygamberliğin gül bahçesi
gül-zār-ı nübüvvet revnāḳın; 18

od **:** ateş [=2]
göñlümdeki odlara; 1
bu deñlü dutuşan odlara; 1

oḫşat- **:** benzetmek [=1]
oḫşadabil-: benzetebilmek
oḫşadabilmez; 6

ol (1) **:** *işaret zamiri* o [=3]
oldur; 32
andan: *3. şahıs zamirinin ayrılma hali* ondan; 19
anuñla: *3. şahıs zamirinin vasıta hali* onunla; 13

ol (2) **:** *işaret sıfatı* o [=6]
ol baḥr-i kerāmet; 27
ol der-gāhdan; 24
ol kūya; 12
ol kūydan; 12
ol nāra; 29
ol serv-i ḫōş-reftāra; 11

ol- (1) **:** var olmak, olmak; oluşmak [=3]
n'ol-: (< ne +ol-) ne olmak, n'olmak
n'ola; 7
rūz-i ḥaşr ol-: mahşer günü gelmek
rūz-ı ḥaşr olanda; 31
yara ol-: yara var olmak
yara olsa; 4

ol- (2) : *yardımcı fiil* olmak, haline gelmek [=11]
āb-ı ḥayāt ol-: hayat suyu haline gelmek
āb-ı ḥayāt olur; 21
ʿāşıḳ ol-: aşık olmak, sevmek
ʿāşıḳ olmış; 11
bīdār ol-: uyanmak
bīdār olup; 31
güher ol-: mücevher haline gelmek, mücevherleşmek, değerlenmek
güher olmış; 30
ḥācet ol-: gerekmek; ihtiyaç olmak
ḥācet olsa; 28
maḥrūm ol-: mahrum olmak, elde edememek
maḥrūm olmayam; 32
muḥīt ol-: çevre olmak, çevrelemek
muḥīt olmış; 2
nem-nāk ol-: ıslanmak, nemlenmek
nem-nāk olsa; 7
pāre pāre ol-: parça parça olmak, parçalanmak
pāre pāre olsa; 24
ṭoprağ ol-: toprak olmak, topraklaşmak
ṭoprağ olup; 12
żāyiʿ ol-: ziyan olmak, boşa gitmek
żāyiʿ olmaz; 7

ʿömr : Ar. ömür [=1]
ʿömrlerdür; 23

öl- : ölmek [=1]
ölsem; 13

pāk : Fars. temiz, pak [=1]
ṭıynet-i pāk: temiz yaradılış, saf tabiat
ṭıynet-i pākini rūşen ḳılmış; 16

pāre : Fars. parça [=2]
pāre pāre ol-: parça parça olmak, parçalanmak
pāre pāre olsa; 24

pāy : Fars. ayak [=1]
hāk-i pāy: ayak toprağı
hāk-i pāyına; 23

pāyān : Fars. son; kenar, uç bkz. **bī-pāyān**
bir baḥr-i bī-pāyān imiş; 19

peykān : Fars. ok temreni; bakış [=2]
peykānın iste; 9
peykānuñ sözin; 4

raḥmet : Ar. acıma, esirgeme [=1]
baḥr-i raḥmet: rahmet denizi; 22
miñ baḥr-i raḥmet; 22

raḫne : Fars. yarık, gedik [=1]
raḫneler bıraġur; 3

raḳīb : Ar. rakip, hasım [=1]
raḳībümdür; 12

ravża : Ar. bahçe [=1]
ravża-i kūy: çevrenin, muhitin bahçesi; sevgilinin çevresindeki bahçe
ravża-i kūyına; 11

reftār : Fars. yürüyüş gidiş [=1]
ḫōş-reftār: güzel yürüyen
serv-i ḫōş-reftār: güzel yürüyen servi, sevgili
ol serv-i ḫōş-reftāra; 11

reng (1) : Fars. renk [=2]
bū (bu) reng ile; 15
günbed-i devvār rengi; 2

reng (2) : Fars. hile, oyun [=1]
bū (bu) reng ile; 15

revnāḳ : Ar. parlaklık, güzellik [=1]
gül-zār-ı nübüvvet revnāḳın tāze ḳılmaġ içün; 18

ruḫsār : Fars. yanak [=1]
gül-i ruḫsār: gül yanağı
gül-i ruḫsāra; 22

rūşen : Fars. parlak, belli, berrak [=1]
rūşen ḳıl-: aydınlatmak, göstermek
rūşen ḳılmış; 16

rūz : Fars. gün [=1]
rūz-i ḥaşr ol-: mahşer günü gelmek
rūz-i ḥaşr olanda; 31

s̱ābit : Ar. yerinde duran, hareketsiz, sabit; gezegen olmayan yıldız [=1]
s̱ābit ü seyyār: duran ve gezen; yıldız ve gezegen
s̱ābit ü seyyāra; 27

ṣaç- : Ar. saçmak, dökmek [=1]
ṣaçma; 1

ṣaḥrā : Ar. çöl [=1]
bu ṣaḥrāda; 9

sākin : Ar. sakin, sessiz, dingin [=1]
sākin it-: sakinleştirmek, dindirmek
sākin it; 9

sal- : salmak, vermek; koymak [=1]
sala; 24

sen : *şahıs zamiri* sen [=1]
senseñ; 27

seng : Fars. taş [=1]
seng-i ḫāre: mermer taşı; 18

sep- : serpmek; saçmak [=2]
sepe; 29
sepüpdür; 17

ser-keşlük : dik başlılık, inatçılık [=1]
ser-keşlük ḳıl-: dik başlılık etmek, baş kaldırmak
ser-keşlük ḳılur; 14

serv : Fars. servi, selvi; selvi boylu sevgili; 14 [=1]
serv-i ḫōş-reftār: güzel yürüyen servi, sevgili
ol serv-i ḫōş-reftāra; 11

seyyār : Ar. gezen, dolaşan; gezegen [=1]
s̱ābit ü seyyār: duran ve gezen; yıldız ve gezegen
s̱ābit ü seyyāra; 27

seyyid : Ar. efendi, bey [=1]
seyyid-i nevʿ-i beşer: insan türünün, insanlığın efendisi; 17

söyle- : söylemek, anmak [=1]
söyler; 4

söz : söz [=2]
peykānuñ sözin söyler; 4
fużūlī sözleri; 30

ṣu : su; 1, 2, 3, 6, 11, 12, 14, 15, 16, 19, 21, 23, 24, 28, 30 [=36]
ṣu ara; 9
ṣu diler; 26
ṣu içer; 4, 25
ṣu içmek; 10
ṣu içse; 21
ṣu iẓhār eylemiş; 18
ṣu ṣaçma; 1
ṣu sepe; 29
ṣu sepüpdür; 17
ṣu ṣunuñ; 13
ṣu tökende; 31
ṣu urġaç; 22
ṣu virdügin; 20
ṣu vire; 32
ṣu virmek; 7, 8
ṣu virse; 5
ṣu yetürmiş; 27
ṣuya, 5
ṣu yolı: su yolu, akma yolu
ṣu yolın; 12

sun- : sunmak; uzatmak [=2]
sunuñ; 13
ṣunup; 22

ṣusuz : susuz [=1]
ṣusuzam; 9

sūzān : Fars. yanan, yanık [=1]

dil-i sūzān: yanan, yanık gönül
dil-i sūzānuma; 29
şeb **:** Fars. gece [=2]
şeb-i miʿrāc: Miraç gecesi
şeb-i miʿrācda; 27
şeb-nem: Fars. gece nemi, çiy
şeb-nem-i feyẓ: bereket çiyi
şeb-nem-i feyẓüñ; 27
şeh **:** Fars. şah, padişah [=1]
şeh-vār: şaha yakışacak surette; iri; değerli
lüʾlüʾ-i şeh-vār: iri inci
lüʾlüʾ-i şeh-vāra; 30
şevḳ **:** Ar. coşku, arzu [=1]
şevḳüm sākin it; 9
şiddet **:** Ar. şiddet, sertlik [=1]
şiddet güni: sıkıntı günü, şiddet günü; 20
ṭālib **:** Ar. talep eden, dileyen, isteyen [=1]
kevs̱er ṭālibi(dir)**:** Kevser'in isteklisi; 10
ṭarīk **:** Ar. yol [=1]
aḥmed-i muḫtār: Hz. Muhammed
ṭarīk-i aḥmed-i muḫtār: Hz. Muhammed'in yolu
ṭarīk-i aḥmed-i muḫtāra; 16
tāze **:** Fars. taze, canlı, genç [=1]
tāze ḳıl-: tazelemek, canlandırmak
tāze ḳılmaġ içün; 18
tecdīd **:** Ar. yenileme [=1]
tecdīd it-: yenilemek, canlandırmak
tecdīd iden miʿmāra; 28
tek **:** *çekim edatı* gibi, -a/-e benzer [=3]
dönen tek: dönen gibi; 30
ḫāme tek: kalem gibi; 6
yüzüñ tek: senin yüzün gibi; 5
temennā: Ar. dilek, istek [=1]
gül temennāsı: gül niyeti
gül temennāsıyla; 7
teşne **:** Fars. susamış; çok istekli [=2]
leb-teşne: susamış; susayan
leb-teşneler; 26
teşne-i dīdār: yüze susamış
teşne-i dīdāra; 32
tīġ **:** Fars. kılıç, ok; bakış [=1]
ẕevḳ-i tīġ: kılıç veya ok zevki; bakış zevki
ẕevḳ-i tīġuñdan; 3
ṭıynet Ar. yaradılış, mizac [=1]
ṭıynet-i pāk: temiz yaradılış, saf tabiat
ṭıynet-i pākini rūşen ḳılmış; 16
ṭopraġ **:** toprak [=2]
ṭopraġum kūze eyleñ; 13
ṭopraġ ol-: toprak olmak, topraklaşmak
ṭopraġ olup; 12
tök- **:** dökmek, akıtmak [=1]
tökende; 31
um- **:** ummak, ümit etmek [=1]
umduġum; 32
ur- **:** vurmak, çarpmak [=2]
urġaç; 22
urup; 23
ümīd Fars. umut, ümit [=1]
ümīdüm; 29
var **:** var, mevcut [=1]
var(dır); 29
-vār **:** Fars. *benzetme edatı* gibi; uygun, yakışır [=1]
şeh-vār: şaha yakışacak surette; iri; değerli
lüʾlüʾ-i şeh-vār: iri inci
lüʾlüʾ-i şeh-vāra; 30
var- **:** varmak, gitmek, ulaşmak [=1]
vara; 12
vehm **:** Ar. kuruntu, tereddüt, korku [=1]

vehm ilen; 4
vir- vermek [=6]
virse; 5
vire; 32
virsün; 5
virdügin; 20
virmek; 7, 8
vird : Ar. belli zamanlarda okunması gelenekleşmiş Kur'an cüzleri veya dualar [=1]
virdini dermān bilür; 25
virmek : bkz. **vir-**
vużū : Ar. abdest, abdest alma [=1]
vużū içün; 22
yā (1) : Fars. *cümle başı edatı* yahut, yoksa; 2 [=1]
yā (2) : Ar. *hitap edatı* ey, ya [=2]
yā ḥabība'llāh; 26
yā ḫayre'l-beşer; 26
yād : Fars. anma, hatırlama [=1]
ʿārıżuñ yādı: yanağının hatırlanması, anılması
ʿārıżuñ yādıyla; 7
yalvar- : yalvarmak [=1]
yalvara; 14
yan- : vücut veya nesnelerin ısısı artmak [=1]
yanup; 26
yār : Fars. sevgili, yar [=2]
yāra; 13
hūş-yār: aklı başında; kendinde olan
hūş-yāra; 10
yara : yara; 4 [=1]
yet- : ulaşmak, yetmek [=2]
yetmiş; 19
yetem; 23
yetür- : ulaştırmak, yetiştirmek [=1]
yetürmiş; 27
yoḫ : değil [=1]
ʿaceb yoḫ; 3
yümn : Ar. bereket, uğur [=1]
yümn-i naʿt: övgünün uğuru, bereketi
yümn-i naʿtüñden; 30
yüz : yüz, çehre [=1]
yüzüñ tek; 5
zaḥmet : Ar. sıkıntı, eziyet [=1]
zaḥmet çek-: sıkıntıya katlanmak; kendine zahmet etmek
zaḥmet çekmesün; 5
-zār Fars. isimlere eklenerek yer adı yapar [=3]
gül-zār: gül bahçesi, gül tarlası
gül-zārı ṣuya virsün; 5
miñ gül-zāra; 5
gül-zār-ı nübüvvet: peygamberliğin gül bahçesi
gül-zār-ı nübüvvet revnāḳın; 18
żāyiʿ : Ar. boşa gitmiş, kayıp [=1]
żāyiʿ ol-: ziyan olmak, boşa gitmek
żāyiʿ olmaz; 7
zehr : Fars. zehir [=2]
zehr-i mār: yılan zehiri; 21
zehr-i māra; 21
ẕerre : Ar. çok ufak parça, zerre [=2]
ẕerre ẕerre; 24
ẕevḳ : Ar. zevk, haz [=1]
ẕevḳ-i tīġ: kılıç veya ok zevki; bakış zevki
ẕevḳ-i tīġuñdan; 3
ẕikr : Ar. hatırlayarak veya söyleyerek anma [=1]
ẕikr-i naʿt: övgünün anılması
ẕikr-i naʿtin dermān bilür; 25
zühhād : Ar. zahitler, aşırı sofular; 10 [=1]
zülāl : Ar. güzel ve tatlı su [=1]
zülāl-i feyż: bereketin temiz ve tatlı suyu; 28

Cümleler Tablosu

	1. İSİM CÜMLELERİ	
I.	[men] ṣusuzam (9)	**GENİŞ ZAMAN**
	men lebüñ müştāḳıyam (10)	
	[men] müştāḳuñam (26)	
II	ol baḥr-i kerāmet senseñ (27)	
III.	günbed-i devvār rengi āb-gūndur (2)	
	[o] ʿaceb yoḫ(dur) (3)	
	ḳarañu gicede bīmāra ṣu virmek ḫayrdur (8)	
	zühhād kevs̱er ṭālibi(dir) (10)	
	[o] raḳībümdür (12)	
	[o] ʿömrlerdür (23)	
	ümīdüm var(dır) (29)	
	umduġum oldur (32)	
	muʿcizi ʿālemde bir baḥr-i bī-pāyān imiş (19)	**GEÇMİŞ ZAMAN**
	2. FİİL CÜMLELERİ	
I.	[men] bilmezem (2)	**GENİŞ ZAMAN**
	dīde-i bīdāre rūz-ı ḥaşr olanda ḫ^{v}āb-ı gafletden bīdār olup eşk-i ḥasretden ṣu tökende [men] dīdārdan maḥrūm olmayam (31-32)	
	[men] ṣu yolın ol kūydan ṭopraġ olup dutsam gerek (12)	**GEREKLİLİK**
	ger [men] dest-būsı ārzūsıyla ölsem (13)	**ŞART**
	[men] hāk-i pāyına yetem (23)	**İSTEK**
II.	[sen] eşkden göñlümdeki odlara ṣu ṣaçma (1)	**EMİR**
	[sen] ġamm güni dil-i bīmārdan tīġuñ dirīġ itme (8)	
	[sen] peykānın iste (9)	
	[sen] hecrinde şevḳüm sākin it (9)	
	[sen] bir gez bu ṣaḥrāda menüm'çün ṣu ara (9)	
	[siz] ḳoymañ (12)	
	[siz] ṭopraġum küze eyleñ (13)	
	[siz] anuñla yāra ṣu sunuñ (13)	
	ṣu bu deñlü dutuşan odlara çāre ḳılmaz (1)	**GENİŞ ZAMAN**
	ṣu mürūr ilen dīvāra raḫneler bıraġur (3)	
	dil-i mecrūḥ peykānuñ sözin vehm ilen söyler (4)	
	[o] iḥtiyāṭ ilen ṣu içer (4)	
	yüzüñ tek bir gül açılmaz (5)	
	muḥarrir ġubārını ḫaṭṭuña oḫşadabilmez (6)	
	gül temennāsıyla ḫāra ṣu virmek żāyiʿ olmaz (7)	

III.	meste mey hūş-yāra ṣu içmek ḫōş gelür (10)	**GENİŞ ZAMAN**
	[o] her dem durmayup ravża-i kūyına güẕār eyler (11)	
	serv ḳumrī niyāzından ser-keşlük ḳılur (14)	
	[o] bülbülüñ ḳanın bū (bu) reng ile içmek ister (15)	
	[o] ḥayret ilen barmaġın dişler (20)	
	[o] āb-ı ḥayāt olur (21)	
	elbette ṣu zehr-i māra döner (21)	
	[o] dir (23)	
	ṣu başını daşdan daşa urup muttaṣıl āvāre gezer (23)	
	[o] ister (24)	
	[o] ol der-gāhdan dönmez (24)	
	ehl-i ḫaṭā virdini ẕikr-i naʿtin dermān bilür (25)	
	mey-ḫᵛāre defᶜ-i ḫumār içün ṣu içer (25)	
	leb-teşneler yanup hem-vāre ṣu diler (26)	
	zülāl-i feyż çeşme-i ḫūrşīdden her dem iner (28)	
	ṣu günbed-i devvāra gözümden muḥīt olmış (2)	**GEÇMİŞ Z.**
	ġālibā ṣu ol serv-i ḫōş-reftāra ʿāşıḳ olmış (11)	
	[o] ṭıynet-i pākini ehl-i ʿāleme rūşen ḳılmış (16)	
	[o] ṭarīk-i aḥmed-i muḫtāra ṣu iḳtidā ḳılmış (16)	
	muʿcizātı āteş-i eşrāra ṣu sepüpdür (17)	
	seng-i ḫāre gül-zār-ı nübüvvet revnāḳın tāze ḳılmaġ içün muʿcizinden ṣu iẓhār eylemiş (18)	
	ṣu andan miñ miñ āteş-ḫāne-i küffāra yetmiş (19)	
	[o] el ṣunup vużū içün gül-i ruḫsāra ṣu urġaç miñ baḥr-i raḥmet her ḳaṭreden mevc-ḫīz eylemiş (22)	
	şeb-nem-i feyẓüñ şeb-i miʿrācda s̱ābit ü seyyāra ṣu yetürmiş (27)	
	bīm-i dūzaḫ dil-i sūzānuma nār-ı ġamm ṣalmış (29)	
	fużūlī sözleri yümn-i naʿtüñden ṣu ebr-i nīsāndan lüʾlüʾ-i şeh-vāra dönen tek güher olmış (30)	
	göñlüm ẕevḳ-i tīġuñdan çāk çāk olsa (3)	**ŞART**
	yara her kimde olsa (4)	
	[o] miñ gül-zāra ṣu virse (5)	
	ḳara ṣu baḫmaḫdan ḫāme tek gözlerine inse (6)	
	müjgānum ʿārıżuñ yādıyla nem-nāk olsa (7)	
	kim şiddet güni enṣāra barmaġından ṣu virdügin istimāʿ itse (20)	
	ger dōstı zehr-i mār içse (21)	
	ḫaṣmı ṣu içse (21)	
	ger ṣu pāre pāre olsa (24)	
	merḳadüñ tecdīd iden miʿmāra ṣu ḥācet olsa (28)	

III.	[o] n'ola (7)	**İSTEK**
	ṣu ol kūya vara (12)	
	[o] dāmenin duta (14)	
	[o] ayaġına düşe (14)	
	ṣu yalvara (14)	
	[o] gül budaġınuñ mizācına gire (15)	
	ṣu ḳurtara (15)	
	[o] ẕerre ẕerre hāk-i der-gāhına nūr ṣala (24)	
	ebr-i iḥsānuñ ol ṣu nāra sepe (29)	
	çeşme-i vaṣluñ men teşne-i dīdāra ṣu vire (32)	
	bāġ-bān gül-zārı ṣuya virsün (5)	**EMİR**
	[o] zaḥmet çekmesün (5)	

KAYNAKLAR

AKAR, Metin (1994), *Su Kasidesi Şerhi*, Ankara.

AKYÜZ, Kenan; BEKEN, Süheyl; YÜKSEL, Sedit; CUNBUR, Müjgân (1958), *Fuzûlî-Türkçe Divan*, Ankara.

CAFEROV, Nizamî (2006), "Fuzûlî'nin Dili", *Fuzûlî Kitabı*, İstanbul, 159-161.

ÇALIŞKAN, Adem (1992), *Fuzûlî'nin Su Kasidesi ve Şerhi*, Ankara.

DEVELLİOĞLU, Ferit (1990), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara.

DİLÇİN, Cem (1992), "Fuzulî'nin Bir Gazelinin Şerhi ve Yapısal Yönden İncelenmesi", *Türkoloji Dergisi*, IX. C., 1. S., Ankara, 44.-98. s.

_______________ (1995) "Fuzulî'nin Şiirlerinde İkilemelerin Oluşturduğu Ses, Söz ve Anlam Düzeni", *In Memoriam Abdülbaki Gölpınarlı Hatıra Sayısı I, Journal of Turkish Studies / Türklük Bilgisi Araştırmaları*, 19. C., The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, 157.-202. s.

_______________ (2000), "Su Kasidesi'nin Bir Beytindeki 'Yaygın Yanlış' Üzerine", *Türkoloji Dergisi*, XIII. C., 1. S., Ankara, 145.-166.s.

_______________ (2001), *Fuzulî Divanı Üzerine Notlar*, Harvard Üniversitesi, Yakındoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.

DOĞAN, Muhammed Nur (1996), "Fuzûli'nin Poetikası", *İlmî Araştırmalar*, 2. S., İstanbul, 47.-72.s.

_______________ (2002), "Röportaj", *Yağmur Dergisi*, 15. S., Nisan - Mayıs - Haziran 2002 http://www.yagmurdergisi.com.tr/konu_goster.php?konu_id= 382&yagmur =bolum2&sid=15&kat=16

GÖLPINARLI, Abdülbâki (?), *Fuzûlî Dîvanı*, 3. Baskı, İstanbul.

İPEKTEN, Halûk (1973), *Fuzulî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Ankara.

KARAHAN, Abdülkadir (1989*), Fuzulî Muhiti, Hayatı ve Şahsiyeti*, Ankara.

KILIÇ, Savaş (2005), "*Türkiye'de İlk Stilistik Çalışmaları: LEO SPITZER ve İzleyicileri*", *Varlık*, Ağustos 2005, 84.-89.s. http://infolang.u-paris10.fr/ modyco/textes/Kilic/ Turkiyede%20ilk%20deyisbilim%20calismalari%20-%20Spitzer.pdf)

KORKMAZ, Zeynep (1956), "Fuzulî'nin Dilindeki Fonetik ve Morfoloji Özelliklerine Dâir", *Fuzulî'nin Dili Hakkında Notlar*, A.Ü. DTCF. Yay., Ankara, 1.-31.s.

KORTANTAMER, Tunca (1993a), "Gül Kasidesi", *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara, 1993, 429.s.

_______________ (1993b), "Türk Şiirinde Ses Konusunda ve Ses Gelişmesinin Devamlılığı Üzerine Genel Bazı Düşünceler I", *Eski Türk Edebiyatı-Makaleler*, Akçağ Yay., Ankara, 1993, 273.-275. s.

MAZIOĞLU, Hasibe (1997), "Fuzûlî'nin Şiirlerinde Türkçenin Zenginliği ve Güzelliği", *Fuzûlî Üzerine Makaleler*, Ankara, 83.-99.s.

MUTÇALI, Serdar (1995), *Arapça-Türkçe Sözlük*, İstanbul.

OLCAY, Selahattin (1956), "Fuzulî'de Türkçe Fiil Tasrifleri", *Fuzulî'nin Dili Hakkında Notlar*, A.Ü. DTCF. Yay., Ankara, 32.-49.s.

PALA, İskender (2004), *Su Kasidesi*, İstanbul.

RAJKI, Andras (2002), *Arabic Etymological Dictionary*. http://etymological.freeweb.hu/AEDweb.htm

Şemseddin Sami (1989), *Kâmus-ı Türkî*, İstanbul.

ŞENER, H. İbrahim (1995), *Kaside-i Bürde Kaside-i Bür'e ve Su Kasidesi*, İzmir.

Türkçe Sözlük (TS), Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 2005.

ÜZGÖR, Tahir (1996), "Su Kasidesi'nin Metni ve Okunuşuna Dair", *İlmî Araştırmalar*, 2. S., İstanbul, 151.-158.s.

_______________ (2000), "Su Redifli Şiirler ve Fuzûlî'nin Su Kasidesi'nin Kompozisyonuna Dair", *İlmî Araştırmalar*, 9. S., İstanbul, 239.-248.s.

YENİTERZİ, Emine (1993), *Türk Edebiyatında Na'tlar (Antoloji)*, Ankara.